

GEVEN

'Armen zullen er altijd zijn bij u. Daarom druk ik u op het hart om vrijgevig te zijn tegenover iedereen in uw land die in armoede leeft of er slecht aan toe is.' (Deuteronomium 15:11)

Rabbi Moses ben Maimon, een rabbi die in de 12de eeuw in Egypte woonde, ook wel Maimonides genoemd, is een van de belangrijkste personages in de geschiedenis van de Thora-wetenschappen. Hij stelde een lijst op van acht niveaus van geven, die verband houdt met de mate waarin een geveer gevoelig is voor de behoeften van de ontvanger. Het Oud-Testamentische woord voor geven aan de behoeftigen is tzedakah en dit wordt meestal vertaald met 'liefdadigheid', maar in feite betekent het 'gerechtigheid' of 'rechtvaardigheid'. Geven staat dus in relatie met rechtvaardig handelen of gerechtigheid brengen. Hier zijn de acht niveau's van geven volgens Maimonides:

Niveau acht: met tegenzin geven

Het is zeker beter om met tegenzin te geven dan helemaal niet, vandaar dat deze manier van liefdadigheid de achtste plaats krijgt op de lijst. Toch kan deze vorm van geven als egoïstisch beschouwd worden, doordat de actie niet gemotiveerd wordt door echte zorg, aandacht en liefde, maar eerder door een gevoel van schuld, druk of verplichting. Ware tzedakah zou gepaard moeten gaan met op z'n minst een beetje empathie volgens Maimonides.

Niveau zeven: op een vriendelijke manier minder geven dan je je kunt veroorloven

Vaak geven we iets aan iemand dat minder is dan we ons zouden kunnen veroorloven, maar toch kan de vriendelijkheid waarmee het gegeven wordt heel wat doen. We zijn er niet altijd klaar voor om ons volledig in te zetten voor de behoeften van anderen, maar ondanks dat kunnen we wel altijd oprechte belangstelling en empathie tonen. Dat beetje empathie kan iemand weer verder op weg helpen.

Niveau zes: genereus zijn in het geven, maar alleen wanneer daarom gevraagd is

We geven vaak de voorkeur aan proactief anderen helpen, dat zou de beste manier van anderen steunen zijn. Toch moeten we ook absoluut klaarstaan voor eenieder die ons om hulp vraagt. Het is voor de hulpvrager vaak al niet makkelijk om dat te doen, des te meer redenen hebben we om naar hen om te zien!

Niveau vijf: geven voordat het je gevraagd wordt

Het is ook belangrijk de behoeften van anderen te zien ook zonder dat zij om hulp vragen. De situatie kan al dusdanig geëscaleerd zijn op het moment dat iemand u benadert, dat het beter is eerder in te grijpen. Betrokkenheid dient ook proactief te zijn.

Niveau vier: de ontvanger kent de geveer, maar de geveer kent de ontvanger niet

Het interessante aan het verschil tussen de voorgaande niveaus en niveau vier is dat bij niveau 8 t/m 5 de geveer en ontvanger elkaar kennen. Dit is natuurlijk prima, alleen stelt Maimonides dat zelfs als het geven gebeurt met een goede dosis empathie, er sprake is van een superioriteitsrelatie: het ego van de geveer wordt bevredigd, en de ontvanger voelt schaamte en minderwaardigheid vanwege zijn afhankelijkheid. Deze 'ongelijkheid', zoals je het zou kunnen noemen, wordt verholpen wanneer het bieden van hulp gebeurt op een manier dat de geveer niet op de hoogte is van de identiteit van de ontvanger. Hierdoor hoeft de ontvanger zich niet te schamen tegenover zijn geveer over zijn situatie.

Niveau drie: De gever kent de ontvanger, maar de ontvanger kent de gever niet

Dit is een beetje een verrassend niveau, het gaat hier om precies het tegenovergestelde van niveau vier. Het interessante in deze situatie is dat je zou kunnen zeggen dat het ego van de gever toch een rol zou kunnen spelen, terwijl dat minder het geval is bij niveau vier. Bij beide niveaus is het wel zo dat de schaamte van de ontvanger wordt weggenomen. Toch zal het minderwaardigheidsgevoel van de ontvanger bij niveau drie nog minder zijn dan bij niveau vier, zo dacht Maimonides, omdat de ontvanger niet weet wie hem geholpen heeft. En dat gaat voor op wat de actie teweeg kan brengen bij de gever. Het behouden van de waardigheid van de hulpbehoevende is het belangrijkste!

Niveau twee: anoniem geven, waarbij de ontvanger de gever niet kent en omgekeerd.

Alle complicaties van de voorgaande twee niveaus worden weggenomen door het volledig anoniem geven en ontvangen. Zo spelen superioriteit en inferioriteit al helemaal geen rol meer.

Niveau één: iemand helpen zelfvoorzienend te worden

Dit is het hoogste niveau van tzedakah: iemand helpen op eigen benen te staan, zodat diegene ook geen gevoel van afhankelijkheid meer hoeft te hebben. Ieder mens heeft het nodig om zich bekwaam te voelen en op die manier kan een ontvanger later zelf ook een gever worden. Het gaat hier om vormen van hulp bieden zoals: iemand helpen een baan te vinden, een bedrijf op te starten etc. Het zijn vaak wat meer tijdrovende, maar ook de meest duurzame manieren van steun bieden.

Conclusie

Sommige mensen kunnen de acht niveaus van tzedakah van Maimonides zien als een ladder van goedheid die men dient op te klimmen totdat men op de hoogste trede arriveert. Zo zie ik dat echter niet (gezien ook het soort maatschappij vandaag), het is goed te onthouden dat verschillende situaties om een verschillende aanpak vragen. Soms ben je slechts in staat het minimale te doen terwijl je op andere momenten de tijd en middelen hebt om meer te doen. Bovendien word je in bepaalde gevallen vanzelf al om hulp gevraagd zonder dat je ook maar proactief had kunnen zijn. En het komt ook vaak voor dat het zelfs makkelijker is om geld te doneren aan onbekende mensen via een liefdadigheidsorganisatie (gever en ontvanger anoniem) dan je buurman te helpen met een serieus probleem waarvan je weet dat er tijd in gaat zitten (gever en ontvanger bekend). Ook is het goed te benadrukken dat het helpen verschillende vormen kan aannemen: soms dienen we mensen te helpen met geld en middelen, maar in andere gevallen gaat het eerder om het bieden van emotionele steun. Ieder dient daar zijn eigen talenten en gaven hiervoor te gebruiken. Toch geeft Maimonides ons een goed inzicht in de verschillende vormen die tzedakah kan aannemen. Het is nu aan ons hoe wij anderen in verschillende situaties in hun behoeften tegemoet kunnen treden...

Thirza Van den Broek